

СУКУПНИЙ ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ КРАЇНИ: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД

ПОРТНА О. В.

УДК 336.13.051

Портна О. В. Сукупний фінансовий потенціал країни: системний підхід

Мета статті полягає у висвітленні сутності й особливостей системного підходу, а також можливостей його використання при дослідженні сукупного фінансового потенціалу країни, обґрунтуванні застосування такого підходу для побудови моделі ефективного функціонування сукупного фінансового потенціалу України. Аналізуючи і узагальнюючи наукові праці вчених, було розглянуто погляди на системологію та поєднання її методологічного апарату з надбанням сучасної економічної думки. У результаті дослідження було визначено основні переваги та особливості використання системного підходу при цілісному розкритті сутнісних рис сукупного фінансового потенціалу країни. Визначено новий вектор застосування системного аналізу та домінуючу логіку сукупного фінансового потенціалу країни як системоорганізуючої категорії. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є застосування засобів, способів і методів досліджень системи сукупного фінансового потенціалу країни.

Ключові слова: системний підхід, сукупний фінансовий потенціал країни, системоорганізуюча категорія.

Бібл.: 18.

Портна Оксана Валентинівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємств, Харківський інститут економіки ринкових відносин і менеджменту (вул. Маршала Батицького, 5, Харків, 61038, Україна)

E-mail: portna@biqmir.net

УДК 336.13.051

Портная О. В. Совокупный финансовый потенциал страны: системный подход

Целью статьи является освещение сущности и особенностей системного подхода, а также возможностей его использования при исследовании совокупного финансового потенциала страны, обоснование применения такого подхода для построения модели эффективного функционирования совокупного финансового потенциала Украины. Анализируя и обобщая научные работы ученых, были рассмотрены взгляды на системологию и объединение ее методологического аппарата с приобретениями современной экономической мысли. В результате исследования были определены основные преимущества и особенности системного подхода при целостном раскрытии сущностных черт совокупного финансового потенциала страны. Определен новый вектор применения системного анализа и доминирующая логика совокупного финансового потенциала страны как системоорганизующей категории. Перспективой дальнейших исследований в данном направлении является применение средств, способов и методов исследования системы совокупного финансового потенциала страны.

Ключевые слова: системный подход, совокупный финансовый потенциал страны, системоорганизующая категория.

Библ.: 18.

Портная Оксана Валентиновна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики предприятий, Харьковский институт экономики рыночных отношений и менеджмента (ул. Маршала Батицького, 5, Харьков, 61038, Украина)

E-mail: portna@biqmir.net

UDC 336.13.051

Portna O. V. Aggregate Financial Potential of a Country: System Approach

The goal of the article is to describe essence and specific features of system approach and also possibilities of its use when studying the aggregate financial potential of a country, justify application of this approach for construction of the model of effective functioning of the aggregate financial potential of Ukraine. Analysing and generalising scientific works of scientists the article considers views on the system science and unification of its methodological mechanism with acquisitions of the modern economic thought. In the result of the study the article identifies basic advantages and specific features of the system approach when revealing essence features of the aggregate financial potential of the country. The article identifies a new vector of application of system analysis and dominating logic of the aggregate financial potential of the country as a system-organising category. The prospect of further studies in this direction is application of means and methods of study of a system of the aggregate financial potential of the country.

Key words: system approach, aggregate financial potential of the country, system-organising category.

Bibl.: 18.

Portna Oksana V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics of Enterprises, Kharkiv Institute of Economics of Market Relations and Management (vul. Marshala Batytskogo, 5, Kharkiv, 61038, Ukraine)

E-mail: portna@biqmir.net

Модернізація економіки України передбачає одночасно розвиток її компонентів та елементів (які втілюють у собі не тільки суб'єкти, але й об'єкти розвитку), зв'язків, відносин, зміни механізмів функціонування на всіх рівнях, а також типів і темпів економічного зростання, зміцнення сукупного фінансового потенціалу країни. Найбільш загальним є визначення розвитку економіки як процесу накопичення та реалізації її потенціалу, у тому числі фінансового. Створення умов для ефективного й динамічного економічного зростання, що базується на міцному фінансовому потенціалі і забезпечує стабільне підвищення добробуту громадян України, стає головною метою фінансово-економічної політики держави в середньо- й довгостроковій перспективі. В умовах, що характеризуються високою динамічністю та нестабільністю процесів,

перспективним для покращення ситуації та зміцнення сукупного фінансового потенціалу країни є необхідність застосування універсальних підходів як інструмента для вирішення практичних проблем, що забезпечить досягнення цілей. Фінансово-економічна нестабільність вимагає кардинальних змін не тільки спрямованості, а й ідеології проведення досліджень, принципово нових підходів. Тому актуальним стає розробка таких підходів до дослідження сукупного фінансового потенціалу країни. Зміцнення сукупного фінансового потенціалу України базується на ретельному та глибокому його вивченні, що потребує проведення системних досліджень, застосування системного аналізу. Це припускає дослідження сукупного фінансового потенціалу країни з точки зору системності, впорядкування його властивостей, складових частин, внутрішніх і зовнішніх зв'язків у вза-

емодії; проведення порівняльного аналізу відповідності ознакам складної системи з метою обґрунтування можливості застосування системного підходу для побудови моделі ефективного функціонування сукупного фінансового потенціалу країни.

Сьогодні поширюється застосування системології у різних галузях науки. Основоположниками системного підходу вважаються А. фон Берталанфі, О. Богданов, Г. Саймон, П. Друкер, А. Чандлер. Розвиток системної парадигми знайшов свій вираз у працях Р. Акоффа, Д. Боулдінга, І. Блауберга, А. Заді, Г. Поварова, Дж. Кліра, А. Уємова, Ю. Урманцева, Е. Юдіна та в багатьох інших роботах із системного аналізу. Широке коло аспектів розвитку різних складових фінансового потенціалу країни вивчали відомі українські вчені, такі як В. Геєць, В. Глущенко, А. Гриценко, А. Даниленко, А. Лисяк, І. Луніна, І. Лютий, С. Львовичкін, В. Опарін, К. Павлюк, Ю. Пасічник, Д. Положенко, В. Федосов, І. Чугунов, С. Шумська, С. Юрій та багато інших. Аналіз стану наукових розробок із вказаної проблематики у вітчизняній та зарубіжній літературі показує, що вченим і фахівцям належить вагомий теоретико-практичний доробок щодо функціонування фінансів, фінансового потенціалу та його складових в умовах суспільних трансформацій.

Незважаючи на різноплановість та глибину проведених досліджень, питання сукупного фінансового потенціалу країни залишаються недостатньо розкритими та обґрунтованими і потребують додаткового опрацювання. На нашу думку, сукупний фінансовий потенціал країни доцільно розглянути з позицій сучасної системології, також застосовуючи методологічний апарат системології.

На основі викладеного вище можна сформулювати *цілі* даної роботи, що полягають у висвітленні сутності й особливостей системного підходу та можливостей його використання при дослідженні сукупного фінансового потенціалу країни, в обґрунтуванні застосування такого підходу для побудови моделі ефективного функціонування сукупного фінансового потенціалу України.

Вирішити поставлені завдання та розкрити сутність сукупного фінансового потенціалу країни за допомогою застосування методології аналізу систем можливо шляхом поєднання методологічного апарату теорії систем з надбанням сучасної економічної думки.

Васпекті розвитку питань, пов'язаних з фінансовою економікою, фінансовим потенціалом, сукупний фінансовий потенціал країни не часто знаходиться у центрі уваги. Активізація впливу сукупного фінансового потенціалу на соціально-економічний розвиток України передбачає, передусім, формування прогресивного світогляду як основи втілення досягнень сучасної науки для вирішення проблемних питань. Сучасна наука характеризується радикальною модернізацією та актуалізацією проблем методології, відбувається зміна парадигм мислення, що приводить до значних зрушень у розвитку також і фінансової науки. На нашу думку, дослідження сутнісних рис сукупного фінансового потенціалу країни вимагає використання таких методологічних підходів, як принципи системної парадигми. Адже за допомогою залучення останніх можна отримати більш цілісне та комплексне уявлення про сукуп-

ний фінансовий потенціал країни як одне з головних фінансово-економічних явищ сьогодення. Використання системного підходу обумовлює більш глибоке, багатопланове та якісне вивчення сукупного фінансового потенціалу країни, його еволюції та місця в сучасній економіці. Також винятково важливим є акцент на науково-прикладний рівень вирішення проблем функціонування сукупного фінансового потенціалу країни, але при відсутності системного бачення шляхів їх розв'язання виявляється малопродуктивним. Тож дослідження сукупного фінансового потенціалу країни треба пов'язувати з дослідженням системних процесів і загальною теорією динамічних систем, системним аналізом.

Про значущість систем неодноразово зазначалося багатьма науковцями. Приєднуємося до думки О. Глущенко, що еволюція суспільства нерозривно пов'язана з виникненням, розвитком, становленням, занепадом і зникненням певних суспільних систем, що функціонують, реалізуючи свою сутність. Соціальний розвиток залежить від формування, ефективного функціонування та еволюції складних систем, які існують у суспільстві [1, с. 213].

Однією з перших наук, у якій об'єкти дослідження розглядалися як системи, була біологія. Зараз системний підхід часто використовується у фінансово-економічних дослідженнях, вважається, що майже всі сучасні науки побудовані за системним принципом [2, с. 14]. Тож логічним є поширення й розвиток системології, її застосування у різних наукових напрямках. Поділяємо думку дослідника системного підходу Е. Юдіна, який зазначає, що про системний підхід потрібно говорити як про єдиний напрямок у розвитку сучасного наукового пізнання. Адже усі дослідження, які відбуваються у рамках даного підходу, спрямовані на вивчення специфічних характеристик складно організованих об'єктів – систем [2, с. 14; 3, с. 137]. Тому найбільш продуктивним науковим підходом, який часто застосовується, суттєво розширює межі сучасних фінансово-економічних досліджень, є системна парадигма, яка, на думку Л. Примостки, виступає як узагальнююча діалектично-логічна форма мислення, що виконує методологічну функцію в прикладних наукових дослідженнях [2, с. 14; 4, с. 18].

В умовах розвитку фінансової економіки, відокремлення фінансового сектора від виробничого, на чому наголошують О. Глущенко та Д. Кортен, «фінансова система дедалі більше функціонує зовсім незалежно й у масштабах, які в кілька разів перевищують масштаб виробничого сектора економіки, що, у свою чергу, дедалі більше функціонує з волі потужних грошових хвиль...» [5, с. 74; 6, с. 173], посилюється значення системних досліджень фінансових процесів, фінансових відносин, сукупного фінансового потенціалу країни.

Поняття «система» має безліч значень, відтінків. Філософський словник М. Розенталя дає визначення, що «система – множина елементів, які знаходяться у відносинах та зв'язках між собою, що утворює певну цілісність, єдність» [7, с. 365].

Сучасні вітчизняні дослідники сукупність підходів до розуміння поняття система умовно поділяють на три групи [8, с. 189; 9, с. 159]:

- ✦ підходи, які розглядають систему як комплекс процесів, явищ і зв'язків між ними, які існують об'єктивно, незалежно від спостерігача або діючої особи;
- ✦ підходи, які розглядають систему як інструмент, спосіб дослідження процесів та явищ;
- ✦ підходи, які розглядають систему як поєднання якостей різного позиціонування системи та спостерігача.

Для всіх визначень системи притаманна наявність не лише структурного комплексу взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів, що взаємодіє із зовнішнім середовищем, а й процесів, що протікають всередині самої системи та приводять до її змін. Головною метою і завданням системного підходу є дослідження об'єктів як складних систем, вивчення механізмів і закономірностей їх утворення, аналіз складових частин об'єкта з урахуванням внутрішніх і зовнішніх зв'язків системи [8, с. 189].

Усе вищезазначене підкреслює, що для найбільш повного та комплексного розуміння та аналізу функціонування сукупного фінансового потенціалу країни в першу чергу необхідно застосувати системний підхід, який є «найбільш характерною особливістю методу, ядром методології комплексного економічного аналізу в дослідженні економічних явищ» [10, с. 41]. Системний підхід включає [10, с. 41]:

- ✦ об'єктивність і повноту розгляду проблем і явищ;
- ✦ дослідження соціально-економічних процесів у їх динаміці та розвитку;
- ✦ вивчення явищ у їх взаємозв'язку і взаємозалежності.

Також необхідність звернення до системного підходу при розгляді сукупного фінансового потенціалу країни спричинена:

- ✦ складною внутрішньою структурою, безліччю складових сукупного фінансового потенціалу країни;
- ✦ розширенням і розгалуженням фінансових зв'язків і потоків;
- ✦ швидким і безперервним зростанням обсягу інформації;
- ✦ нестабільністю навколишнього середовища тощо.

Використання системного підходу дає можливість сформулювати розширене уявлення про об'єкт дослідження та чіткий механізм його функціонування. У нашому випадку об'єктом дослідження стає сукупний фінансовий потенціал країни, який ми охарактеризуємо відповідно до системних ознак і підпорядкування низці вимог.

Властивості системної парадигми були викладені Я. Корнаї, який визначив такі: 1) об'єктом дослідження виступає цілісна система, що перебуває у взаємозв'язку та взаємодії з іншими системами; 2) системна парадигма не може бути зведена до будь-якої дисципліни, адже її потрібно розглядати як школу цілої суспільної науки; 3) у межах будь-якої економічної системи існують певні дисфункції, що є специфічними для кожної з них; 4) одним з найбільш типових методів системної парадигми є якісне та кількісне порівняння; 5) переваги, характерні для окремих складових системи або її суб'єктів, є продук-

тами діяльності самої системи, тому, якщо система змінюється, то змінюються і її переваги; 6) система розвивається не лише під впливом законів власної еволюції, але й під впливом прийнятих специфічних адміністративних рішень [11, с. 4 – 12]. Постійні наукові доробки в галузі системології значно поширюють властивості складних систем. Узагальнимо думки таких вітчизняних авторів, як В. Макаренко, І. Прищепчук, М. Зацеркляний, О. Мельников, О. Шарапов, А. Терехов, С. Сіднев, котрі дають найбільш повні переліки і вважають, що кожній складній системі притаманні такі властивості [12, с. 34; 13, 14]:

- ✦ *емерджентність (цілісність)* – наявність у системі таких властивостей, які не притаманні жодному зі складових елементів, взятому окремо поза системою;
- ✦ *інтегративність* – існування в межах системи системоутворюючих і системозберігаючих факторів, для яких важливі об'єднання та зв'язаність елементів, що посилює їх цілісність;
- ✦ *комунікативність* – наявність у системі великої кількості комунікацій із зовнішнім середовищем, що є складним утворенням (надсистемою), яке задає системі вимоги й обмеження;
- ✦ *ієрархічність* – прояв закономірності на кожному рівні ієрархії, тобто підпорядковане розташування елементів від вищого до нижчого;
- ✦ *закон необхідного різноманіття* полягає в тому, що для створення системи, здатної розв'язувати проблему, яка має певне різноманіття, потрібно, щоб система мала більше різноманіття, ніж розв'язувана проблема, або була здатною створити його в собі;
- ✦ *закономірність здійсненності й потенційної ефективності системи* зводиться до того, що складність структури системи пов'язана зі складністю її поведінки;
- ✦ *закономірність формулювання мети* залежить від обраного методу подання й аналізу системи;
- ✦ *масовий характер явищ і процесів* – закономірності процесів не проявляються на підставі невеликої кількості спостережень;
- ✦ *випадковість і невизначеність* полягає в розвитку процесів і явищ, котрі мають переважно ймовірнісний характер і для вивчення яких необхідне застосування економіко-математичних моделей на базі теорії ймовірностей і математичної статистики;
- ✦ *динамічність* проявляється в зміні параметрів і структури системи у часі під впливом середовища;
- ✦ *залежність від змін зовнішнього середовища* – неможливість ізолювати процеси, що відбуваються в системах, від навколишнього середовища, аби спостерігати й досліджувати їх у чистому вигляді;
- ✦ *активна реакція на нові фактори* – здатність систем до активних, не завжди передбачуваних, дій залежно від відношення системи до цих факторів, способів і методів їх впливу.

Таким чином, системний підхід до сукупного фінансового потенціалу країни має ґрунтуватися на принципах, які базуються на властивостях складної системи (тобто котра складається з частин), вивчати її внутрішню будову, організацію, взаємодію із зовнішнім середовищем, динамічність тощо.

Продовжуючи логіку дослідження, будемо виходити з того, що сукупний фінансовий потенціал країни – це відповідним чином організована система (інакше вона, власне, і не може бути системою, бо буде неможливо забезпечити його узгоджене формування, функціонування та використання). Задачі організації дієвої системи сукупного фінансового потенціалу України зумовлені необхідністю одночасної розробки складних теоретичних і вирішення практичних питань. Для організації справді системи, а не штучного об'єднання окремих розрізнених елементів, необхідно, передусім, чітко визначитися з предметом, після чого з'ясувати вже його конкретні методи та засоби. А відтак, само поняття «сукупний фінансовий потенціал країни» організує надзвичайно складну, багаторівневу, поліструктурну систему, утворену низкою своєрідних і самоцінних підсистем (складових), кожна з яких має власну структуру і логіку розвитку. Складність, комплексність самого явища сукупного фінансового потенціалу країни робить можливим розуміти його лише завдяки системному методу, в узагальнюючому вигляді з виокремленням найважливіших елементів цієї системи у конкретному виразі. Це зумовлює зміст, який вкладається в категорію «сукупний фінансовий потенціал країни», формує та організовує всі елементи повноцінної системи. Для системного аналізу економічного змісту важливе значення має розуміння організації взаємозв'язку і розмежування фінансово-економічних елементів і відносин сукупного фінансового потенціалу країни. Таким чином, сукупний фінансовий потенціал країни є системоорганізуючим, тобто організує функціонування і визначає характер розвитку комплексу відносин відтворення, пронизує кожний його елемент.

Тепер за вихідну категорію для дослідження сукупного фінансового потенціалу країни за допомогою системного підходу візьмемо поняття «сукупність», що є нерозривним поєднанням чого-небудь, загальною кількістю, сумою, множинністю елементів, які мають певні загальні властивості, суттєві для їх характеристики. Значущості набуває здатність сукупного фінансового потенціалу країни реалізовувати свою сутність. Тому, розглядаючи останній з позиції системного підходу, маємо розуміти організовану сукупність та поєднання взаємодіючих між собою складових, а також інструментів і технологій, які сукупно забезпечують реалізацію певних функцій, необхідних як для окремих суб'єктів економіки, так і країни загалом.

Розкриємо все вищезазначене більш детально, розуміючи сукупний фінансовий потенціал країни як системоорганізуючу категорію, явище, процес.

По-перше, у процесі формування він організує сукупність та взаємодію багатьох складових (державних ресурсів, фінансових ресурсів підприємств, фінансів населення, тощо), що запропоновані С. Шумською та розши-

рені й деталізовані автором [15, с. 60 – 61; 16, с. 206 – 207]. Крім цього, за своєю суттю сукупний фінансовий потенціал країни визначається ще сукупністю ресурсів, запасів, засобів, результатів діяльності та можливостей як окремих суб'єктів економіки, так і країни загалом, а також їхньою органічною єдністю. Він відображає фінансову міць, здатність брати участь у створенні матеріальних благ і наданні послуг, характеризується і цією сукупністю.

По-друге, сукупний фінансовий потенціал країни організує та обумовлює внутрішньо необхідні, зовнішньо зумовлені сталі та суттєві зв'язки між всіма складовими й всебічно розвиненими суспільними фінансово-економічними відносинами, внаслідок взаємодії яких відбувається його формування, функціонування та використання.

По-третє, він формує, організує й спрямовує потоки ресурсів, запасів і засобів у межах зазначених сукупностей. Це можна представити кругообігом ресурсів, доходів тощо. Складові сукупного фінансового потенціалу країни завдяки своїм взаємним фінансовим діям, зобов'язанням, рішенням утворюють базисну структуру сукупного фінансового потенціалу країни, в якій відіграють значну роль та виконують певні функції.

По-четверте, у процесі формування, функціонування та використання сукупний фінансовий потенціал країни має спиратись на сукупність кількісних (ресурси, запаси, засоби) та якісних (результати) характеристик (параметрів), які здатні забезпечити його цілісну оцінку, аналіз факторів чи умов його зміни, перспектив сталого економічного зростання, що повинні відображатися в цілісній системі показників.

По-п'яте, у процесі функціонування та використання сукупний фінансовий потенціал країни передбачає досягнення позитивного соціально-економічного результату та цілей реалізації. Функціонування останнього як системоорганізуючої категорії потребує визначення пріоритетних цілей та завдань, шляхів і методів їх досягнення, які б адекватно відбивали роль сукупного фінансового потенціалу у сучасному соціально-економічному розвитку України. Тобто зміст його функціонування має координувати загальнодержавні дії, і навпаки, на рівні окремих громадян, господарюючих суб'єктів, галузей, секторів економіки, а також на національному, регіональному та глобальному рівнях. Сукупний фінансовий потенціал треба визначати одночасно як засіб, мету й критерій розвитку країни. Це надасть можливість удосконалити механізми, що забезпечуватимуть фінансову спроможність національної економіки й міцність країни.

Досліджуючи сутність сукупного фінансового потенціалу країни за допомогою системного підходу, потрібно виходити з того, що фінансово-економічна сфера є складовою суспільства. У свою чергу, фінансово-економічна складова складається з безлічі підсистем. Водночас сукупний фінансовий потенціал країни є частиною більшої системи – економіки країни загалом. Функціонування сукупного фінансового потенціалу країни як системи охоплює та пронизує всю національну фінансово-економічну систему та певним чином організовує відносини та зв'язки між усіма його елементами, починаючи від домогосподарств, суб'єктів

економіки і закінчуючи державою. На підтвердження наведемо думку В. Глуценка, який зазначає, що фінансовий потенціал має загальноекономічну природу. Фінансовий потенціал є результатом процесів відтворення на мікро-економічному рівні, а також на макроекономічному рівні. Уже з огляду на це можна стверджувати, що фінансовий потенціал має складну структуру, виступає як багатомірне та різностороннє явище [17, с. 15]. У доповнення до вищезазначеного слід відмітити, що сукупний фінансовий потенціал країни не може існувати відірвано від нано-, мікро-, мезо- та макrorівня, адже ті аспекти, що розглядаються на окремому рівні, знаходяться під впливом факторів інших рівнів. Усі рівні знаходяться в стані взаємної обумовленості, узгодженості, потреби один у одному. На кожному рівні сукупний фінансовий потенціал включає в себе необхідні складові елементи, але вони мають різні темпи накопичення і обертання, різні джерела наповнення та напрямки використання.

Спираючись на наукову позицію С. Степаненка, можна її доповнити та зазначити, що постійний взаємозв'язок між різними суб'єктами фінансово-економічної системи має важливе значення для ефективного розвитку економіки, функціонування та зміцнення сукупного фінансового потенціалу країни. Крім того, у результаті такої взаємодії змінюються не тільки самі суб'єкти, їхні цілі та потреби, але й суспільство в цілому, а фінансово-господарська система набуває динамічного стану [18, с. 30].

Виділення сукупного фінансового потенціалу країни в системоорганізуючу категорію пов'язане з організацією окремої, відносно самостійної та самодостатньої системи фінансово-суспільних відносин з приводу його формування, функціонування та використання. Отже, сукупний фінансовий потенціал організує певну систему, що характеризується:

- ✦ формою організації процесів по його формуванню, функціонуванню та використанню;
- ✦ детермінованим порядком розташування та порядком дій;
- ✦ сукупністю суб'єктів господарювання, організаційно об'єднаних в одне ціле;
- ✦ безліччю закономірно пов'язаних один з одним елементів, що являють собою певну цілісну єдність.

Таким чином доведено, що сукупний фінансовий потенціал країни, відповідаючи всім властивостям системи, а саме: цілісності, домінування цілого над складовими, полісистемності, ієрархічності тощо, є системоорганізуючим.

ВИСНОВКИ

Віднесення сукупного фінансового потенціалу країни до системоорганізуючої категорії пов'язане з організацією окремої, відносно самостійної та самодостатньої системи фінансово-суспільних відносин з приводу його формування, функціонування та використання. Організація системи сукупного фінансового потенціалу країни має відбуватися на основі розробки відповідної наукової теорії, концепції, стратегії та тактики, проведення

адекватної політики, наявності необхідних інститутів, застосування засобів, способів і методів забезпечення його ефективного функціонування. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Глуценко О. В. Еволюція парадигми фінансової системи: від фінансів держави до фінансової архітектоники / О. В. Глуценко // Фінансовий потенціал суб'єктів господарювання як чинник сталого розвитку ринкової економіки : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 1 лют. 2013 р., Харків. – Х., 2013. – С. 213 – 222.

2. Станкевич Ю. Ю. Методологічні особливості дослідження економічної природи домогосподарства в сучасних умовах / Ю. Ю. Станкевич // Науковий вісник Херсонського державного університету : Збірник наукових праць. Серія: економічні науки. Випуск 2. – 2013. – С. 12 – 16.

3. Юдин Э. Г. Методология науки. Системность. Деятельность / Э. Г. Юдин. – М. : Эдиториал УРСС, 1997. – 459 с.

4. Примостка Л. Системний підхід та системний аналіз в економічних дослідженнях / Л. Примостка // Ринок цінних паперів України. – 2003. – № 9-10. – С. 19 – 23.

5. Глуценко О. В. Розвиток економічної свободи у фінансовому секторі : монографія / О. В. Глуценко. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 220 с.

6. Кортен Д. Когда корпорации правят миром / Д. Кортен / Пер. с англ. – СПб. : Агентство «ВиТ-принт», 2003. – 328 с.

7. Розенталь М. М. Система / М. М. Розенталь // Философский словарь / Под ред. М. М. Розенталя. – 3-е изд. – М. : Политиздат, 1972.

8. Д'яконова І. І. Ресурсно-функціональний підхід у дослідженні фінансової безпеки підприємства та корпоративного управління / І. І. Д'яконова, Ю. М. Петренко // Бізнес Інформ. – 2013. – № 2. – С. 188 – 193.

9. Пойда-Носик Н. Н. Використання системного підходу в управлінні фінансовою безпекою підприємства [Текст] / Н. Н. Пойда-Носик // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2011. – № 33. – С. 158 – 163.

10. Васюренко О. В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків : навч. посіб. / О. В. Васюренко, К. О. Волохата. – К. : Знання, 2006. – 463 с.

11. Корнаи Я. Системная парадигма / Я. Корнаи // Вопросы экономики. – 2002. – № 4. – С. 4 – 22.

12. Макаренко В. О. Побудова моделі фінансової системи України на основі системного підходу / В. О. Макаренко, І. О. Прищепчук // Фінанси України. – 2010. – № 5. – С. 31 – 38.

13. Зацеркляний М. М. Основи економічної кібернетики : навч. посіб. / М. М. Зацеркляний, О. Ф. Мельников. – Чернівці : ТОВ «Вид-во «Наша книга», 2008. – 392 с.

14. Шарапов О. Д. Системний аналіз : навч. посіб. / О. Д. Шарапов, Л. Л. Терехов, С. П. Сіднев. – К. : Вища шк., 1993. – 303 с.

15. Шумська С. С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки / С. С. Шумська // Фінанси України. – 2007. – № 5. – С. 55 – 64.

16. Портна О. В. Фінансовий потенціал України: проблеми та перспективи / О. В. Портна // Проблеми економіки. – 2012. – № 4. – С. 205 – 208.

17. Глуценко В. В. Концептуальні основи формування фінансового потенціалу суб'єктів господарювання в Україні / В. В. Глуценко // Фінансовий потенціал суб'єктів господарювання як чинник сталого розвитку ринкової еко-

номіки : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 1 лют. 2013 р., Харків. – X., 2013. – С. 13 – 25.

18. Степаненко С. В. Інституціональний аналіз економічних систем (проблеми методології) : монографія / С. В. Степаненко. – К. : КНЕУ, 2008. – 312 с.

REFERENCES

D'iakonova, I. I., and Petrenko, Yu. M. "Resursno-funktsionalnyi pidkhid u doslidzhenni finansovoi bezpeky pidpriemstva ta korporatyvnoho upravlinnia" [Resource-functional approach to the study of financial security and corporate governance]. *Biznes Inform*, no. 2 (2013): 188-193.

Hlushchenko, O. V. *Rozvytok ekonomichnoi svobody u finansovomu sektori* [Development of economic freedom in the financial sector]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 2012.

Hlushchenko, O. V. "Evolutsiia paradyhmy finansovoi systemy: vid finansiv derzhavy do finansovoi arkhitektoniky" [The evolution of the financial system paradigm, from finance to the financial architecture of the state]. *Finansovyi potentsial sub'ektiv hospodariuvannia iak chynnyk staloho rozvytku rynkovoi ekonomiky*. Kharkiv, 2013: 213-222.

Hlushchenko, V. V. "Kontseptualni osnovy formuvannia finansovoho potentsialu sub'ektiv hospodariuvannia v Ukraini" [Conceptual Foundations of the financial capacity of entities in Ukraine]. *Finansovyi potentsial sub'ektiv hospodariuvannia iak chynnyk staloho rozvytku rynkovoi ekonomiky*. Kharkiv, 2013: 13-25.

Korten, D. *Kogda korporatsii praviat mirom* [When corporations rule the world]. St. Petersburg: VIT-print, 2003.

Kornai, Ya. "Sistemnaia paradigma" [System paradigm]. *Voprosy ekonomiki*, no. 4 (2002): 4-22.

Makarenko, V. O., and Pryshchepchuk, I. O. "Pobudova modeli finansovoi systemy Ukrainy na osnovi systemnoho pidkhodu" [Building a model of the financial system in Ukraine based on a systematic approach]. *Finansy Ukrainy*, no. 5 (2010): 31-38.

Poida-Nosyk, N. N. "Vykorystannia systemnoho pidkhodu v upravlinni finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva" [Using a systematic approach to managing financial security company]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*, no. 33 (2011): 158-163.

Portna, O. V. "Finansovyi potentsial Ukrainy: problemy ta perspektyvy" [The financial potential of Ukraine: problems and prospects]. *Problemy ekonomiky*, no. 4 (2012): 205-208.

Prymostka, L. "Systemnyi pidkhid ta systemnyi analiz v ekonomichnykh doslidzhenniakh" [The systems approach and systems analysis in economic research]. *Rynok tsinnykh paperiv Ukrainy*, no. 9-10 (2003): 19-23.

Rozental, M. M. "Sistema" [The system]. In *Filosofskiy slovar*. Moscow: Politizdat, 1972.

Stankevych, Yu. Yu. "Metodolohichni osoblyvosti doslidzhennia ekonomichnoi pryrody domohospodarstva v suchasnykh umovakh" [Methodological features of the economic nature of the study households in the modern world]. *Naukovyi visnyk KhDU*, no. 2 (2013): 12-16.

Sharapov, O. D., Terekhov, L. L., and Sidniev, S. P. *Systemnyi analiz* [System analysis]. Kyiv: Vyshcha shkola, 1993.

Shumska, S. S. "Finansovyi potentsial Ukrainy: metodolohiia vyznachennia ta otsinky" [The financial potential of Ukraine: methodology and evaluation]. *Finansy Ukrainy*, no. 5 (2007): 55-64.

Stepanenko, S. V. *Instytutsionalnyi analiz ekonomichnykh system (problemy metodolohii)* [Institutional analysis of economic systems (problems of methodology)]. Kyiv: KNEU, 2008.

Vasiurenko, O. V., and Volokhata, K. O. *Ekonomichnyi analiz diialnosti komertsiiynykh bankiv* [Economic analysis of commercial banks]. Kyiv: Znannia, 2006.

Yudin, E. G. *Metodologiiia nauki. Sistemnost. Deiatelnost* [The methodology of science. Systematic. Activity]. Moscow: Editorial URSS, 1997.

Zatserklyanyi, M. M., and Melnykov, O. F. *Osnovy ekonomichnoi kibernetiky* [Fundamentals of Economic Cybernetics]. Chernivtsi: Nasha knyha, 2008.